

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
Київський науково-дослідний інститут судових експертиз

**КОМПЛЕКСНЕ
СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
СЛІДІВ ЗАСТОСУВАННЯ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

УДК 343.983(477)(07)
К63

Рекомендовано Вченою радою Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України (протокол № 12 від 29.12.2021 р.)

К63 **Комплексне судово-експертне дослідження слідів застосування вогнепальної зброї** : навч. посіб. / за заг. ред. Н. В. Нестор (кер. автор. кол.); М. П. Молибога, А. О. Полтавський, О. В. Баулін, І. М. Самойленко та ін. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 276 с.
ISBN 978-617-520-256-2

У посібнику на основі наукового узагальнення сучасної практики судово-балістичних видів експертиз і вимог міжнародних стандартів системи управління якістю, адаптованих в Україні, визначено порядок використання методів, правил і засобів під час комплексного судово-експертного дослідження слідів застосування вогнепальної зброї та об'єктів із вогнепальними пошкодженнями.

Посібник розрахований на судових експертів, працівників криміналістичних служб і фахівців у галузі вогнепальної зброї, але буде корисним суддям, слідчим суддям, прокурорам, слідчим, дізнавачам, співробітникам оперативних підрозділів і адвокатам, які практикують у сфері кримінальної юстиції, а також іншим працівникам правоохоронних органів, студентам закладів юридичної освіти та всім, хто цікавиться питаннями кримінального судочинства, криміналістики та судової експертизи.

УДК 343.983(477)(07)

ISBN 978-617-520-256-2

© Колектив авторів, 2022
© Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз, 2022
© Видавництво Ліра-К, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РУЧНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	10
1.1. Поняття ручної вогнепальної зброї	10
1.2. Класифікація ручної вогнепальної зброї	13
1.3. Боєприпаси	17
РОЗДІЛ 2. СЛІДИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ .. Ошибка! Закладка не определена.	
2.1. Види слідів застосування вогнепальної зброї	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Сліди застосування зброї як об'єкт слідчих (розшукових) дій.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Механізм утворення слідів на гільзах і кулях	24
2.4. Сліди застосування зброї на гільзах і кулях	26
РОЗДІЛ 3. ВСТАНОВЛЕННЯ ГРУПОВОЇ НАЛЕЖНОСТІ ЗБРОЇ ЗА СЛІДАМИ ОСНОВНИХ І ДОДАТКОВИХ ФАКТОРІВ	35
3.1. Встановлення виду та моделі зброї за слідами на гільзах і кулях.....	35
3.2. Встановлення виду та моделі зброї за патронами та кулями	Ошибка! Закладка не определена.
3.3. Встановлення виду та моделі зброї за стріляними гільзами.	45
3.4. Встановлення виду та моделі зброї за слідами на перешкодах.	57
РОЗДІЛ 4. ВСТАНОВЛЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОШКОДЖЕНЬ	65
4.1. Вогнепальні пошкодження, їх види і загальна характеристика	65
4.2. Особливості визначення вогнепального пошкодження.....	69
4.3. Кумулятивний феномен при формуванні вогнепальних пошкоджень	72
4.4. Визначення вхідного та вихідного пошкодження	77

4.5. Встановлення кута нахилу до перепони, під яким нанесено вогнепальне пошкодження	85
4.6. Визначення послідовності вогнепальних поранень на потерпілому	Ошибка! Закладка не определена.
4.7. Вогнепальні пошкодження на дерев'яних перешкодах	88
4.8. Вогнепальні пошкодження на перешкодах із листового заліза	89
4.9. Вогнепальні пошкодження на перешкодах зі скла	95
4.10. Вогнепальні пошкодження на перешкодах із тканин	101
РОЗДІЛ 5. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТІВ ПОСТРІЛУ	104
РОЗДІЛ 6. МЕТОДИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА СЛІДІВ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ	117
РОЗДІЛ 7. ФІЗИКО-ХІМІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДУКТІВ ПОСТРІЛУ	125
7.1. Основні фізико-хімічні процеси, які відбуваються під час проведення пострілу з вогнепальної зброї.....	125
7.2. Продукти розкладу капсульних зарядів.....	126
7.3. Продукти термічного розкладу порохових зарядів	129
7.4. Продукти контактної взаємодії матеріалу патрона та ствола зброї.....	133
7.5. Особливості вилучення продуктів пострілу з об'єктів дослідження.....	134
7.6. Дослідження незгорілих часток і компонентів порохових зарядів.....	135
7.7. Дослідження елементного складу неорганічних продуктів пострілу	143
7.8. Дослідження слідів металізації контактно-дифузійним методом.....	147
7.9. Хімічне дослідження продуктів пострілу	148
7.10. Дослідження органічних продуктів пострілу методом газової хроматографії з мас-селективним детектуванням.....	149

7.11. Дослідження продуктів пострілу методом скануючої електронної мікроскопії з рентгенівським спектральним аналізом.....	153
РОЗДІЛ 8. ВСТАНОВЛЕННЯ НАПРЯМУ, ПОСЛІДОВНОСТІ ТА ВІДСТАНІ ПОСТРІЛУ	176
8.1. Сліди близького пострілу.....	176
8.2. Паски осаднення й обтирання.....	188
8.3. Встановлення напрямку та відстані при дальніх дистанціях пострілу	204
8.4. Наскрізні кульові поранення.....	204
8.5. Вихідний вогнепальний отвір.....	205
8.6. Сліпі кульові поранення.....	207
8.7. Дотичні поранення.....	210
8.8. Визначення послідовності вогнепальних поранень на тілі потерпілого	211
8.9. Встановлення місця здійснення пострілу.....	212
8.10. Визначення відстані пострілу при стрільбі шротом. Пошкодження шротовими та картечними снарядами.	219
8.11. Встановлення дистанції та напрямку пострілу за осипом шроту	238
8.12. Встановлення дистанції, з якої були проведені постріли з газових пістолетів і револьверів	247
8.13. Встановлення дистанції, з якої були проведені постріли з травматичних пістолетів і револьверів	255
8.14. Порядок вивчення й опису слідів пострілу	258
8.14.1. Порядок вивчення й опису основних слідів пострілу	258
8.14.2. Порядок вивчення й опису вогнепальних пошкоджень та додаткових слідів пострілу	258
8.14.3. Порядок вивчення й опису стріляних куль.....	259
8.14.4. Порядок вивчення й опису стріляних гільз.....	260
8.14.5. Порядок вивчення й опису шроту та картечі.....	261
8.14.6. Порядок вивчення й опису пижив	262
ВИСНОВКИ.....	263
ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	265
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	268

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ	274
---------------------------	-----

ВСТУП

Історія застосування вогнепальної зброї починається з XIV століття, коли вона була вперше використана в битві при Кресі (1346 р.). Зпочатку вогнепальна зброя призначалась виключно для ведення бойових дій. Пізніше з'явилася мисливська, спортивна та сигнальна зброя.

Вогнепальною називають зброю, в якій використовується енергія порохових газів. Вона поділяється на артилерійську та стрілецьку. Остання класифікується на групову й індивідуальну або ручну.

Незважаючи на певні обмеження, деяка частина населення отримує доступ до вогнепальної зброї, що створює передумови для її використання в протиправних цілях. Володіючи значною потужністю, ручна вогнепальна зброя становить величезну небезпеку для життя та здоров'я людей. Вогнепальні ушкодження практично будь-якої локалізації здатні спричинити тяжкі тілесні або смертельні ушкодження людині. Застосування багатозарядної автоматичної зброї нерідко призводить до загибелі людей у короткий проміжок часу. Безсумнівно, все це створює суспільну небезпеку подій, пов'язаних із застосуванням ручної вогнепальної зброї.

Швидкоплинність ситуацій, в яких використовується вогнепальна зброя, навіть за наявності свідків-очевидців, без допомоги фахівців не дозволяє в більшості випадків відновити справжню картину події, а саме: як, де, коли, з чого, чим, за яких умов відбулися постріли й які вогнепальні ушкодження утворилися. Саме тому під час досудового розслідування обставин заподіяння таких ушкоджень призначення комплексних судових експертиз зброї, вогнепальних пошкоджень та вогнепальних ушкоджень тіла для слідчої практики стало обов'язковим, а результати експертних досліджень часто вважаються одними з вирішальних доказів у кримінальному провадженні.

Сліди пострілу з ручної вогнепальної зброї відносяться до числа найбільш поширених досліджень у судовій балістиці. Аналіз спеціальної літератури, судової, слідчої й експертної практики

показує, що використовуючи дані про зброю, патрони або їх складові елементи, за слідами пострілу можна встановити обставини, які сприятимуть не лише проведенню повного й всебічного досудового розслідування, а й дозволять у судовому засіданні довести винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення. У той же час такого роду відомості відображені частково в окремих джерелах, значна частина яких уже є бібліографічною рідкістю. Вітчизняних видань монографічного характеру за цією тематикою у нашій країні не існує.

Останнім часом почастишали випадки криміналістичних досліджень вогнепальної зброї, вогнепальних пошкоджень, встановлення зброї за слідами на кулях і гільзах, з якої вони стріляні, а також обставин, пов'язаних з її використанням. Як правило, це тяжкі й резонансні злочини, навмисні і ненавмисні вбивства, самогубства, нещасні випадки тощо. Як показує аналіз стану пов'язаних з цим проблем, найчастіше виникають наступні питання: встановлення зброї за слідами на кулях і гільзах, визначення дистанції стрільби, місця та напрямку пострілу, вражаючих і пробивних властивостей снарядів, їх слідові характеристики на місці, з якого було здійснено постріл, та на перешкоді тощо.

Комплексна експертиза є однією з різновидів судових експертиз і відома криміналістичній науці вже досить давно. Однак широке застосування на практиці даного виду судової експертизи є проблемним з причин організаційного характеру; наявності у різних експертних установах і службах власних процедур, які супроводжують призначення та проведення таких експертиз за участі їх працівників; недостатньої теоретичної розробленості питань методики судового експертного дослідження тощо. На сьогодні в судовій експертології поняття комплексна експертиза вченими-криміналістами сприймається неоднозначно і є дискусійним. Разом з тим, в останні роки має місце позитивна динаміка як у розробці теоретичних положень комплексної експертизи, так і в практиці проведення експертиз даного виду. В умовах неочевидності події кримінального правопорушення, суперечливості поглядів сторін на цю подію, одним з можливих, а у деяких випадках мабуть і єдиним шляхом вирішення проблеми, є призначення комплексної експертизи та використання її результатів для вирішення питання за суттю.

Визначення обставин пострілу, який відбувся на близьких відстанях стрільби, достатньо висвітлені в сучасній науково-методичній літературі – дистанція визначається за наявними первинними й вторинними слідами пострілу. Однак при вирішенні комплексних питань, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї на дальніх відстанях пострілу, виникають досить суттєві труднощі. Як показує аналіз літературних джерел і результатів роботи судових експертів, у більшості випадків це потребує індивідуального підходу. Практика свідчить, що при стрільбі одними й тими ж патронами із різних зразків і моделей зброї балістичні характеристики снарядів, а відповідно, дальність і траєкторія польоту можуть суттєво відрізнятись, що пов'язано із характеристиками та ступенем зносу каналу ствола, кількістю заряду пороху, розміром і будовою куль тощо. На процеси зовнішньої балістики суттєво можуть впливати й такі фактори, як топографічні, балістичні та метеорологічні. Застосування усереднених табличних значень для визначення відстані пострілу, траєкторії польоту снаряду для конкретного зразка патрона без урахування означених особливостей може привести до неточностей у розрахунках і вплинути на достовірність й обґрунтованість висновків.

Загальна методика експертизи вогнепальної зброї щодо дослідження зброї, слідів пострілу, в тому числі й вогнепальних пошкоджень, розроблена на підставі вивчення, актуалізації й узагальнення знань з теоретичних основ судової експертизи, а також перевірки на практиці питань, що пов'язані з вирішенням не ідентифікаційних завдань за допомогою експертизи вогнепальної зброї, а саме: визначення виду, моделі вогнепальної зброї, відстані та напрямку пострілу, взаємного положення зброї та потерпілого в момент нанесення йому вогнепального поранення тощо.

До виконання таких експертиз у деяких випадках залучаються поряд з експертами-криміналістами, які спеціалізуються на дослідженнях вогнепальної зброї, експерти-хіміки, фізики, а за необхідності – судові медики (частіше всього – співробітники фізико-технічних відділень бюро судово-медичної експертизи), у зв'язку з чим у більшості випадків ці експертизи мають комплексний характер.

Необхідність проведення комплексних експертиз обумовлена тим, що вогнепальні ушкодження відображають власти-

вості зброї та боєприпасів, залежать від характеру ураженого об'єкта; для вивчення ознак ушкоджень використовуються комплекс природничо-наукових методів, і результати цих досліджень вимагають сукупної оцінки різними фахівцями, а також урахування особливостей об'єкта ушкодження.

Про вогнепальний характер ушкодження можна судити лише на підставі цілого комплексу ознак. І досягається це лише шляхом правильної постановки перед експертами та послідовного вирішення ними не простих у методологічному, організаційному та практичному плані експертних завдань, що постають під час комплексного дослідження слідів застосування вогнепальної зброї.

Науково-методичному забезпеченню досягнення зазначеної мети присвячений цей посібник, який буде корисний для судових експертів, працівників судових і правоохоронних органів та адвокатів, які практикують у сфері кримінальної юстиції.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РУЧНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

1.1. Поняття ручної вогнепальної зброї

Ручна вогнепальна зброя – зброя, призначена для неодноразового ураження цілей снарядами, що одержують направлений рух у стволі за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання метального заряду та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на певній відстані.

Вогнепальна зброя – є така зброя, що призначена для ураження цілей снарядами, що одержують направлений рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання вибухового заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані.

Стрілецька вогнепальна зброя – нарізна вогнепальна зброя калібром до 20 мм та гладкоствольна вогнепальна зброя калібром до 26 мм (4-й калібр) включно.

Належність об'єкта до вогнепальної зброї визначається за наявністю у ньому сукупності наступних загальних криміналістичних ознак [43]:

- призначення для ураження цілей на відстані снарядами, що одержують направлений рух за рахунок енергії згорання металних зарядів, при відсутності прямого господарсько-побутового, виробничого, спеціального призначення;

- придатність для неодноразового ураження цілей.

Призначення для ураження цілей визначається за наявністю у об'єкта сукупності конструктивних ознак, характерних для певного типу, виду, моделі чи зразка вогнепальної зброї.

Придатність для ураження цілей при можливості неодноразового використання об'єкта визначається за наявністю:

- конструктивної можливості проведення пострілів із забезпеченням снарядом енергетичних характеристик, достатніх для ураження цілі;

- надійності конструкції: придатності її для неодноразового проведення пострілів без руйнування (ушкодження) конструкції.

Конструктивні ознаки матеріальної частини вогнепальної зброї характеризують її цільове призначення та поділяються на основні та додаткові.

До основних конструктивних ознак відноситься наявність [43]:

- вузла, що складається з камери для розміщення патрона (патронника) чи металевого заряду зі снарядом (зарядна камера) та направляючої частини, призначеної для розгону снаряда й надання йому направленої руху;

- пристрою запирання каналу ствола; може бути конструктивно не відокремленим елементом конструкції ствола;

- пристрою запалення металевого заряду.

Об'єкти, у яких відсутня хоча б одна з цих ознак, до вогнепальної зброї не належать.

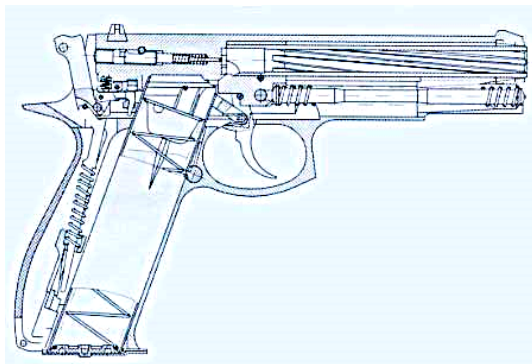

Рис. № 1. Основні вузли, деталі та механізми пістолета «Форт-14»: затвор із ударником, викидачем, запобіжником та спусковим гачком; ствол; рамка; зворотний механізм; бойова пружина з важілем; ударно-спусковий механізм; руків'я; зупин затвору (затворна затримка); магазин.

Рис. № 2. Основні вузли, деталі та механізми револьвера Наган 1895: ствол; рамка; шомпольна трубка; шомпол; спускова скоба; барабан; рухома трубка; пружина трубки; вісь барабана; казенник; повзун; спусковий гачок; курок; шатун; собачка; бойова пружина; бойок.

Рис. № 3. Основні вузли, деталі та механізми гвинтівки Маузер 1889: ствол зі ствольною коробкою; затвор із замикальним механізмом й ударним механізмом; спусковий механізм; зупин затвора (затримка затвора); відбивач; патронна коробка зі спусковою скобою; механізм подавання патронів; прицільні пристрої; ложе зі ствольною накладкою.

Рис. № 4. Основні вузли, деталі та механізми автомата АКМ: ствол із ствольною коробкою, прицільним пристосуванням і прикладом; компенсатор; кришка ствольної коробки; затворна рама з газовим поршнем; затвор; зворотний механізм; газова трубка зі ствольною накладкою; ударно-спусковий механізм; цівка; магазин.

Окремі зразки вогнепальної зброї можуть не мати ствола як окремо оформленого конструктивного елемента (наприклад, у деяких зразках револьверів функцію направляючої частини ствола, призначеної для розгону снаряда та надання йому спрямованого руху, виконують передні частини зарядних камер).

До додаткових конструктивних ознак відноситься наявність спускового, ударного механізмів, механізму запирання каналу ствола, прицільного пристрою, пристрою для утримання й керування та ряду інших механізмів, пристроїв і вузлів, що підвищують ефективність застосування вогнепальної зброї, а також указують на її призначення.

Наявність чи відсутність додаткових конструктивних ознак у об'єкта не є визначальним чинником при вирішенні питання про належність його до вогнепальної зброї.

1.2. Класифікація ручної вогнепальної зброї

Ручна вогнепальна зброя у зв'язку з її різноманітністю класифікується за різними критеріями: цільовим призначенням, числом зарядів, довжиною і кількістю стволів, будовою стволів, дією ударно-спускового механізму тощо.

1. За цільовим призначенням:

а) бойова вогнепальна зброя, призначена для ураження людини або техніки (пістолети ТТ, ПМ, автомат Калашникова й ін.);

б) мисливська вогнепальна зброя, призначена для ураження тварин і птахів під час полювання мисливських цілей (ТОЗ-11, ТОЗ-16, ТОЗ-17, ІЖ-49, ІЖ-54, ТОЗ-2а5 й інші);

в) спортивна вогнепальна зброя, призначена для ураження цілей у ході спортивних тренувань і змагань (гвинтівки 5,6 мм ТОЗ-8М, ТОЗ-12, пістолет 5,6 мм Марголіна й інші);

г) багатоцільова вогнепальна зброя передбачає можливість використання її за кількома цільовими призначеннями: для полювання та самооборони, для спорту і самооборони, для полювання та спорту тощо.

2. За довжиною ствола:

а) короткоствольна – довжина ствола до 200 мм (пістолети та револьвери);

б) середньоствольна – від 200 мм до 400 мм (пістолети-кулемети, автомати, карабіни);

в) довгоствольна – понад 400 мм (гвинтівки, кулемети).

3. За кількістю зарядів:

а) однозарядні (деякі спортивні гвинтівки, мисливські рушниці);

б) багатозарядні (бойова зброя, спортивні пістолети).

4. За дією ударно-спускового механізму:

а) автоматична – якщо його механізм діє так, що стрільба йде поки палець не буде знятий зі спускового гачка або не будуть витрачені патрони;

б) напівавтоматична – під час пострілу затвор відходить назад під дією порохових газів, а гільза витягається з патронника. Вперед затвор рухається під дією зворотної пружини, причому він захоплює з магазина черговий патрон і досилає його в патронник. Для проведення чергового пострілу потрібно знову натиснути на спусковий гачок;

в) неавтоматична – однозарядна та багатозарядна магазинна зброя, в якій перезарядження проводиться стрільком після кожного пострілу, а енергія порохових газів використовується лише для надання снарядові руху;

г) комбінована – автоматично обмежує тривалість безперервної стрільби (наприклад, АК, гвинтівка М16А1 (США)), стріляє одиночним пострілом, чергою у три постріли та довільною чергою).

5. За будовою каналу ствола (стволів):

а) нарізна;

б) гладкоствольна;

в) комбінована.

6. За способом виготовлення:

а) заводська – зброя, виготовлена в умовах технічно оснащеного промислового виробництва за відповідними державними або фірмовими стандартами. Такій зброї привласнюється найменування на прізвище конструктора (наприклад, пістолет Макарова), або назва заводу чи фірми-виготовлювача (ГОЗ – Тульського збройового заводу, «Вальтер» – фірми «Вальтер»);

б) кустарна – зброя, виготовлена майстрами-зброярами в кустарних майстернях. За оформленням і бойовими якостям

вона близька до заводської, але за конструкцією та розмірами не відповідає стандартам. У слідчій практиці зустрічається порівняно рідко;

в) саморобна – як правило, виготовляється з підручних матеріалів без дотримання технічних умов;

г) перероблена – виготовляється злочинцями зі стандартної зброї шляхом внесення конструктивних змін – укорочування ствола, відпилювання прикладу (наприклад, обрізи бойових і спортивних гвинтівок, мисливських рушниць).

Поряд з військовою та цивільною зброєю є невелика група бойової зброї спеціального призначення або замаскована під побутові предмети. Така зброя виготовляється у вигляді авторучок, тростин, парасольок або вмонтовуються в дитячі іграшки, відеокамери, фотоапарати й інші побутові предмети. До цієї групи також відноситься вогнепальна зброя, яка змонтована в комбінації з клинком, кастетом. Зброя спеціального призначення може бути як заводського, так і кустарного чи саморобного виготовлення.

7. За числом стволів:

а) одноствольна (гвинтівки, карабіни, автомати, пістолети, револьвери);

б) двоствольна (в основному мисливська зброя). Стволи можуть бути розташовані як у горизонтальній (ІЖ-54), так і у вертикальній (ІЖ-27) площині;

в) багатоствольна (в основному трьох- і чотирьохствольні рушниці).

8. За калібром:

а) малий – 3,00; 4,00; 4,25; 5,00; 5,45; 5,60; 6,00; 6,35; 6,50 мм;

б) середній – 7,00; 7,62; 7,63; 7,65; 7,80; 8,00; 8,85; 9,00 мм;

в) великий – 9,65; 11,43; 11,55; 11,65 мм і більше.

Калібр нарізного ствола зброї відповідає відстані між протилежними полями нарізів. В усіх європейських країнах калібр обчислюється в міліметрах, в Америці й Англії – в дюймах, де калібри визначаються за зовнішнім діаметром гільзи патрона, вимірюваному в тисячних долях англійського дюйма. Американська зброя вимірюється в сотих долях дюйма.

Калібр гладкоствольної зброї – числова величина, рівна кількості круглих куль, які можна виготовити з одного

англійського фунту свинцю (453,6 г.). Наприклад, 12 куль для рушниць 12-го калібру, 16 куль для рушниць 16-го калібру.

1.3. Боєприпаси

Для стрільби із сучасної зброї застосовують унітарний патрон. Патрони за призначенням поділяються на: бойові, холості, сигнальні (шумові), учбові та спеціальні.

Бойовий патрон – це сполучення необхідних для пострілу компонентів (порох, куля або дріб чи картеч) у оболонці. Холостий патрон відрізняється від бойового меншим зарядом пороху, відсутністю снаряда або тим, що куля в ньому картонна або дерев'яна. Патрони без пороху із розрядженими капсулями, а також розрізані є учбовими.

Стрільба із сучасної зброї здійснюється унітарним патроном, який складається з гільзи, заряду пороху, кулі або дробу чи картечі та капсуля, а мисливський патрон, крім того, має пиж і прокладки.

У залежності від розташування ударного складу або капсуля в гільзі сучасні патрони бувають центрального бою, кільцевого запалення, з електричним запаленням і булавочні. Патрони центрального бою поділяються на гвинтівко-кулеметні, проміжні, пістолетні, револьверні і патрони для рушниць. Патрони кільцевого запалення призначені тільки для малокаліберної зброї.

Патрони за типом снаряду поділяються на: зі звичайною кулею, з кулею підвищеної пробивної здатності, зі зменшеною швидкістю кулі, з бронебійною кулею, з трасуючою кулею, з бронебійно-запалюваною кулею, з бронебійно-запалюваною трасуючою, із запалюваною кулею миттєвої дії, з пристрілювально-запалювальною кулею, з експансивною кулею, з розривною кулею, дробові, з хімічним снарядом (газові), з травматичним снарядом (гумовою, пластиковою кулею чи дробом, із сіллю тощо), агітаційні (споряджені листівками), зі спеціальним снарядом (будівельні та інші).

Гільза – це циліндрична або пляшкоподібна частина патрону, призначена для розміщення, кріплення складових його елементів (патрона) та зберігання їх від зовнішнього впливу.

Гільза складається з денця, корпусу та дульця, в якому закріплюється куля. У гільзах дробових, травматичних і газових патронів дульце відсутнє. Корпус гільзи дробового патрону виготовляється з металу, картону або полімеру.

За конструкцією гільзи поділяються на: гільзи з виступаючою закраїною; гільзи з не виступаючою закраїною; гільза з частково виступаючою закраїною, утвореною кільцевим виступом і проточною; гільзи без закраїни; цільнометалеві, комбіновані.

Стрільба з нарізної зброї проводиться кулями, а з гладкоствольної – шротом, спеціальними кулями, картечцю. Куля для мисливської зброї – це металеве (найчастіше свинцеве) тіло, призначене для стрільби з вогнепальної зброї. Куля для травматичної зброї – це полімерне тіло круглої форми, призначене для стрільби з вогнепальної зброї. Кулі в нарізній зброї бувають оболонкові, напівоболонкові та безоболонкові. У бойовій зброї використовуються кулі спеціального призначення: важкі, бронейні, трасуючі, запалювальні, розривні та інші.

Шріт – це свинцеві кульки (рідше шматочки свинцю), призначені для пострілу з дробової зброї. Дріб має діаметр 1,5-5 мм. Шріт, що має діаметр більш ніж 5 мм, називається картечцю.

Порох – це вибухова речовина, яка застосовується у зарядах вогнепальної зброї. Поділяється на димний (при його згорянні виділяється певна кількість диму) та бездимний (згоряє без виділення диму). За формою димний порох має вид маленьких порошинок різноманітної конфігурації, бездимний порох – пластинок або циліндриків однакових розмірів.

Пиж – шматок повсті або іншого щільного матеріалу, який відокремлює у заряді порох від кулі чи дробу. Використовуються у патронах для гладкоствольних мисливських рушниць. Пижі бувають основні й додаткові. За матеріалом пижі поділяються на повстяні, картонні, деревоволокнисті та інші.